

System monitorování zdravotního stavu obyvatelstva ČR ve vztahu k životnímu prostředí

Subsystem VII

Zdravotní rizika pracovních podmínek a jejich důsledky

Zpráva o monitorování expozice rizikovým faktorům práce
a o hlášených profesionálních onemocněních
v roce 2019

Odborná zpráva za rok 2019

Státní zdravotní ústav
Praha, září 2020

Obsah

1. Monitorování expozice na základě údajů z kategorizace prací a pracovišť	3
2. Registr profesionálních expozic karcinogenům REGEX	5
3. Monitorování zdravotních účinků rizikových faktorů práce - Národní zdravotní registr nemocí z povolání	8
3.1 Profesionální onemocnění	9
3.1.1. Nemoci z povolání	10
3.2 Ohrožení nemocí z povolání	14
3.1.3 Závěr	15

ZDRAVOTNÍ RIZIKA PRACOVNÍCH PODMÍNEK A JEJICH DŮSLEDKY

1. Monitorování expozice na základě údajů z kategorizace prací a pracovišť

K monitorování expozice rizikovým faktorům práce a pracovních podmínek slouží systém kategorizace prací. V jeho rámci má každý zaměstnavatel povinnost zhodnotit riziko a zařadit práce, které jsou na jeho pracovištích vykonávány, do jedné ze 4 kategorií, v závislosti na výskytu rizikových faktorů práce a na jejich závažnosti. Z údajů v Informačním systému Kategorizace prací vyplývá, že k datu 4. 6. 2020 (viz tab. 1.1) bylo zařazeno do všech kategorií práce (2, 2R, 3, 4) celkem 2 749 030 osob, což je o 66 653 osob více než za období od 12. 6. 2019. V kategoriích rizikové práce (2R, 3, 4), bylo evidováno 542 554 osob, což je o 16 737 zaměstnanců více než za období od 12. 6. 2019. Do kategorie 4, což jsou pracoviště vysoce riziková, bylo v ČR zařazeno 12 978 osob, což je o 181 zaměstnanců více než za období od 12. 6. 2019.

Aktuální počet zaměstnanců zařazených podle jednotlivých kategorií práce v krajích je uveden v tabulce 8.1.1. Nejvíce exponovaných zaměstnanců v kategoriích rizikové práce (2R, 3, 4) je v kraji Moravskoslezském 115 970, což je oproti období od 12. 6. 2019 zvýšení o 7 406 zaměstnanců, následuje Středočeský kraj 50 874 osob, což je snížení o 408 zaměstnanců a Ústecký kraj se 49 917 osobami, což je snížení o 991 zaměstnanců. V Praze bylo evidováno 43 414 osob, což je zvýšení o 2 539 zaměstnanců.

Nejvíce zaměstnanců ve všech kategoriích práce (2, 2R, 3, 4) je evidováno podle faktoru Fyzická zátěž – 1 412 976 osob (oproti minulému období nárůst o 3,59%), Pracovní poloha – 1 141 720 osob (nárůst o 3,3%), Hluk – 893 103 osob (nárůst o 0,77%).

V kategoriích rizikové práce (2R, 3, 4) je nejvíce evidovaných zaměstnanců v riziku faktoru Hluk – 278 459 osob (oproti minulému období nárůst o 1,32%), Fyzická zátěž – 130 536 osob (nárůst o 7,17%), Vibrace – 67 804 osob (nárůst o 0,76%), Prach – 65 171 osob (pokles o 1,0%), (viz tab. 1.2.)

Tab. 1.1 Počet exponovaných zaměstnanců v kategoriích práce podle krajů k 4. 6. 2020

Kraj	Exp. osoby	Exp. ženy	Kategorie - 2 exp.		Kategorie - 2R exp.		Kategorie - 3 exp.		Kategorie - 4 exp.	
			Osoby	Ženy	Osoby	Ženy	Osoby	Ženy	Osoby	Ženy
(neznámý)	19	0	19	0						
Hlavní město Praha	262663	105642	219249	94468	2026	643	40843	10528	545	3
Jihočeský kraj	155448	61813	126009	512883	709	367	27815	10118	915	40
Jihomoravský kraj	298877	119711	253230	103297	3906	2258	41102	14110	639	46
Karlovarský kraj	74947	32990	67233	30743	203	23	7447	2215	64	9
Kraj Vysočina	144123	51849	118981	46128	5292	1458	19429	4246	421	17
Královéhradecký kraj	145041	57483	117237	48260	5643	1623	21433	7516	728	84
Liberecký kraj	104004	42039	87053	36589	1030	202	15673	5225	248	23
Moravskoslezský kraj	385173	135650	269203	104211	14575	5232	97443	25905	3952	302
Olomoucký kraj	191041	71097	148013	57240	7907	2979	34117	10755	1004	123

Pardubický kraj	127852	47616	105596	42027	4426	968	17252	4560	578	61
Plzeňský kraj	170121	66552	138594	57549	3502	1851	26982	7059	1043	48
Středočeský kraj	306180	109801	255306	95189	7194	2429	42537	12145	1143	38
Ústecký kraj	233168	94716	183251	77287	2254	1043	46693	16298	970	88
Zlínský kraj	150373	60861	117502	47880	3757	1432	28386	11378	728	171
CELKEM	2749030	1057820	2206476	892201	62424	22508	467152	142058	12978	1053

Tab. 1.2 Počet evidovaných expozic zaměstnanců podle faktoru, stav k 4. 6. 2020

Kraj	Exp. osoby	Exp. ženy	Kategorie - 2 exp.		Kategorie - 2R exp.		Kategorie - 3 exp.		Kategorie - 4 exp.	
			Osoby	Ženy	Osoby	Ženy	Osoby	Ženy	Osoby	Ženy
NEURČENO	17	10	13	10	0	0	4	0	0	0
PRACH	302373	51719	237202	43886	5567	1354	54348	5969	5256	510
CHEMICKÉ LÁTKY	334705	158706	310371	149992	9017	4088	13663	4273	1654	353
HKLUK	893103	197360	614644	156704	23673	4322	253289	36316	1497	18
VIBRACE	264368	22244	196564	19454	6130	434	55284	2173	6390	183
NEIONIZUJÍCÍ ZÁŘENÍ + EL-MAG	41819	6205	13335	2006	274	14	28210	4185	0	0
IONIZUJÍCÍ ZÁŘENÍ	50	25	50	25	0	0	0	0	0	0
FYZICKÁ ZÁTĚŽ	1412976	584357	1282440	513829	9115	5268	121410	65260	11	0
PRACOVNÍ POLOHA	1141720	459220	1096743	443007	1534	847	43443	15366	0	0
ZÁTĚŽ TEPLEM	153940	39573	140294	37608	908	204	12654	1759	84	2
ZÁTĚŽ CHLADEM	264480	51523	259258	50678	27	2	5195	843	0	0
PSYCHICKÁ ZÁTĚŽ	883570	369097	844747	356524	1923	815	36900	11758	0	0
ZRAKOVÁ ZÁTĚŽ	239514	115025	223995	109008	183	115	15336	5902	0	0
BIOLOGICKÉ ČINITELE	216247	159856	182313	136117	9794	6525	24076	17156	64	58
VYBRANÉ PRÁCE	1104	281	1077	272	0	0	27	9	0	0
PRÁCE VE ZVÝŠENÉM TLAKU	220	57	103	33	3	2	113	22	1	0
CELKEM	6150206	2215258	5403149	2019153	68148	23990	663952	170991	14957	1124

Uvedené počty evidovaných osob nelze považovat za neměnné. V dalším období bude docházet vzhledem k relativně rychlé obměně výrobních programů u malých a středních podniků k zániku a vzniku pracovišť. Je otázkou, zda IS KaPr bude schopen v aktuálním čase tyto změny zaevidovat. Bude docházet ke změnám počtu prací v jednotlivých kategoriích. V průběhu času dochází také k legislativním změnám, které zahrnují i nové poznatky o působení škodlivin na člověka.

2. Registr profesionálních expozic karcinogenům REGEX

Předmětem analýzy jsou data pocházející z databáze vedené od roku 2009, která byla vytvořena jako samostatný modul Informačního systému Kategorizace prací a nezahrnuje data, která byla získána v minulosti a jsou uložena v původní databázi REGEX.

Počet osob registrovaných v roce 2019 v Registru osob profesionálně exponovaných karcinogenům byl 9 217 což představuje v porovnání s rokem 2018 cca 5% snížení exponovaných. (9 633). Informaci o objemu dat získávaných z jednotlivých regionů ČR poskytuje tab. 2.1. Mezi jednotlivými regiony jsou značné rozdíly. Nejvíce registrovaných profesionálně exponovaných osob je v krajích Moravskoslezském 2144 (přibližně stejný počet exponovaných jako v roce 2018), Vysočina 1242 (přibližně stejný počet exponovaných jako v roce 2018), Středočeském 952 (přibližně stejný počet exponovaných jako v roce 2018). V Praze je registrováno 635 exponovaných, představuje cca 34% snížení. V ostatních krajích dochází k mírnému snížení exponovaných.

Tab. 2.1. Počty osob vedených v REGEXu v roce 2019

Kraj	Počet osob
CELKEM	9 217
Hlavní město Praha	635
Jihomoravský kraj	219
Jihočeský kraj	169
Karlovarský kraj	171
Kraj Vysočina	1 242
Královéhradecký kraj	729
Liberecký kraj	249
Moravskoslezský kraj	2 144
Olomoucký kraj	613
Pardubický kraj	650
Plzeňský kraj	279
Středočeský kraj	952
Zlínský kraj	906
Ústecký kraj	259

Přehled o tom, při kterých ekonomických aktivitách, kódovaných podle metodiky NACE-CZ, dochází k expozici karcinogenním agens, prezentuje tab. 2.2. Tři nejčastější ekonomické aktivity, při kterých jsou pracovníci exponováni karcinogenům, jsou zdravotní péče 2315 (1949+366), což je o cca 13% méně než v roce 2018, v ostatních aktivitách NACE-CZ jsou hodnoty exponovaných přibližně stejné jako v roce 2018.

Tab. 2.2. Počet registrovaných osob IS REGEX podle hospodářských aktivit vedených v roce 2019

REGISTROVANÉ OSOBY V IS REGEX	Počet osob
Celkem	9 233
Zákonodárci, nejvyšší státní úředníci a nejvyšší představitelé společností	1
Řídicí pracovníci v oblasti správy podniku, obchodních, administrativních a podpůrných činnos	2
Řídicí pracovníci v oblasti výroby, informačních technologií, vzdělávání a v příbuzných obore	9
Specialisté v oblasti vědy a techniky	75
Specialisté v oblasti zdravotnictví	1949
Specialisté v oblasti výchovy a vzdělávání	35
Techničtí a odborní pracovníci v oblasti vědy a techniky	464
Odborní pracovníci v oblasti zdravotnictví	366
Odborní pracovníci v obchodní sféře a veřejné správě	1
Všeobecní administrativní pracovníci, sekretáři a pracovníci pro zadávání dat a zpracování te	2
Úředníci pro zpracování číselných údajů a v logistice	13
Ostatní úředníci	1
Pracovníci v oblasti osobních služeb	3
Pracovníci v oblasti prodeje	25
Pracovníci osobní péče v oblasti vzdělávání, zdravotnictví a v příbuzných oblastech	324
Pracovníci v oblasti ochrany a ostrahy	2
Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství	6
Kvalifikovaní pracovníci v lesnictví, rybářství a myslivosti	1
Řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci na stavbách (kromě elektrikářů)	298
Kovodělníci, strojírenští dělníci a pracovníci v příbuzných oborech	1518
Pracovníci v oblasti uměleckých a tradičních řemesel a polygrafie	332
Pracovníci v oboru elektroniky a elektrotechniky	81
Zpracovatelé potravin, dřeva, textilu a pracovníci v příbuzných oborech	1022
Obsluha strojů a zařízení, montéři	2
Obsluha stacionárních strojů a zařízení	2235
Montážní dělníci výrobků a zařízení	141
Řidiči a obsluha pojezdových zařízení	170
Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci	1
Uklízeči a pomocníci	31

Pomocní pracovníci v oblasti těžby, stavebnictví, výroby, dopravy a v příbuzných oborech	121
Pracovníci s odpady a ostatní pomocní pracovníci	2

Pokud jde o expozice jednotlivým karcinogenním agens, nejčastějším důvodem k registraci je expozice cytostatikům (2 549 osob), dále expozice slévárenskému prachu (1 293 osob) a profesionální expozice prachu tvrdých dřev (1 199 osob). Celkový přehled o expozicích jednotlivým karcinogenům uvádí tab. 2.3.

Tab. 2.3 Počet registrovaných osob v roce 2019 podle karcinogenního agens

Název	Počet osob
Prach - křemen	288
Prach - dinas	98
Prach - grafit	268
Prach - černouhelných dolů	458
Prach - koks	288
Prach - talek	24
Prach - ostatní křemičitany (s výjimkou azbestu)	432
Prach - šamot	39
Horninové prachy	193
Slévárenský prach	1 293
Prach z tvrdých (karcinogenních a senzibilizujících) dřevin	1 199
Prach z chromu	112
Prach – azbestová vlákna všech azbestů	46
Tetrachlorethen	20
Nikl	114
Arsen	42
Kadmium a jeho sloučeniny, jako Cd (jinde neuvedené)	27
Chromu sloučeniny	164
Niklu sloučeniny, jako Ni (s výjimkou niktetrakabonylu)	206
Formaldehyd	181
Benzo(a)pyren	627
Tetrachlormethan	12
Benzen	378
Dichlormethan	10
Ethylenoxid	38

Styren	400
1,3-Butadien	109
Chromu (VI) sloučeniny, jako Cr (jinde neuvedené)	162
Chrom - prach	6
Vulkanizační dýmy	165
Černouhelná smola	17
Vulkanizační dýmy rozpustné v cyklohexanu	38
Dichroman draselný	4
Chroman draselný	1
N-Nitrosodipropylamin	1
Oxid kademnatý	75
Thioacetamid	6
Látka s větou R 45 nebo H350	662
Látka s větou R 49 nebo H 350i	19
Práce spojené s expozicí polycyklickým aromatickým uhlovodíkům ...	43
Cytostatika	2 549

Poznámka:

věta R 45 (Může vyvolat rakovinu.) nebo H350 (Může vyvolat rakovinu.)

věta R 49 (Může vyvolat rakovinu při vdechování.) nebo H350i (Může vyvolat rakovinu při vdechování)

3. Monitorování zdravotních účinků rizikových faktorů práce - Národní zdravotní registr nemocí z povolání

Výskyt profesionálních onemocnění zahrnujících nemoci z povolání a ohrožení nemocí z povolání je jedním z ukazatelů zdravotního stavu populace a pracovních podmínek. Nemoc z povolání je definována v nařízení vlády č. 290/1995 Sb., kterým se stanoví seznam nemocí z povolání, ve znění pozdějších předpisů. (Zatím poslední novelizace byla provedena nařízením vlády č. 168/2014 Sb.). Podle tohoto nařízení se za nemoci z povolání považují nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Nemocí z povolání se rozumí též akutní otrava vznikající nepříznivým působením chemických látek. Ohrožením nemocí z povolání se podle § 347 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, rozumí takové změny zdravotního stavu, jež vznikly při výkonu práce nepříznivým působením podmínek, za nichž vznikají nemoci z povolání, avšak nedosahují takového stupně poškození zdravotního stavu, který lze posoudit jako nemoc z povolání, a další výkon práce za stejných podmínek by vedl ke vzniku nemoci z povolání.

Jestliže u jakéhokoli pacienta vznikne důvodné podezření na nemoc z povolání, je ošetřující lékař povinen ho odeslat k poskytovateli pracovnělékařských služeb k posouzení tohoto onemocnění. Stejnou povinnost má i zaměstnavatel. Protože na pracovnělékařské služby se nevztahuje svobodná volba poskytovatele, stanoví vyhláška č. 104/2012 Sb., o posuzování ne-

mocí z povolání, který poskytovatel je v případě daného pacienta příslušným k posouzení a uznání nemoci z povolání. Posuzování a uznávání nemocí z povolání upravuje především zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „zákon“). „Posuzováním“ se rozumí komplexní zhodnocení zdravotního stavu pacienta a jeho pracovních podmínek. „Uznávání“ pak představuje formální akt prohlášení dané nemoci pacienta za nemoc z povolání s příslušnými právními konsekvencemi. K uznávání nemocí z povolání jsou oprávněni pouze ti poskytovatelé v oboru pracovní lékařství, kteří získali povolení ministerstva zdravotnictví. V něm je mj. vymezeno území, pro které se tato zdravotní služba poskytuje.

Uznání nemoci z povolání se děje na základě zjištění zdravotního stavu před vznikem onemocnění, výsledků lékařských vyšetření a dále na základě ověření, zda pacient pracoval za podmínek, za kterých může předmětné onemocnění vzniknout. Zákon stanoví, kdo je kompetentní k ověření podmínek vzniku nemoci. Ve většině případů je to orgán ochrany veřejného zdraví (§ 62 odst. 1 a 3 zákona). Po získání všech nutných podkladů vydá příslušný poskytovatel lékařský posudek, kterým se daná nemoc uznává, resp. neuznává za nemoc z povolání.

Při monitorování osob, jejichž onemocnění bylo uznáno jako nemoc z povolání, se postupuje podle vyhlášky č. 116/2012 Sb., o předávání údajů do Národního zdravotnického informačního systému, který je definovaný v Hlavě III zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů a jehož součástí je Národní registr nemocí z povolání.

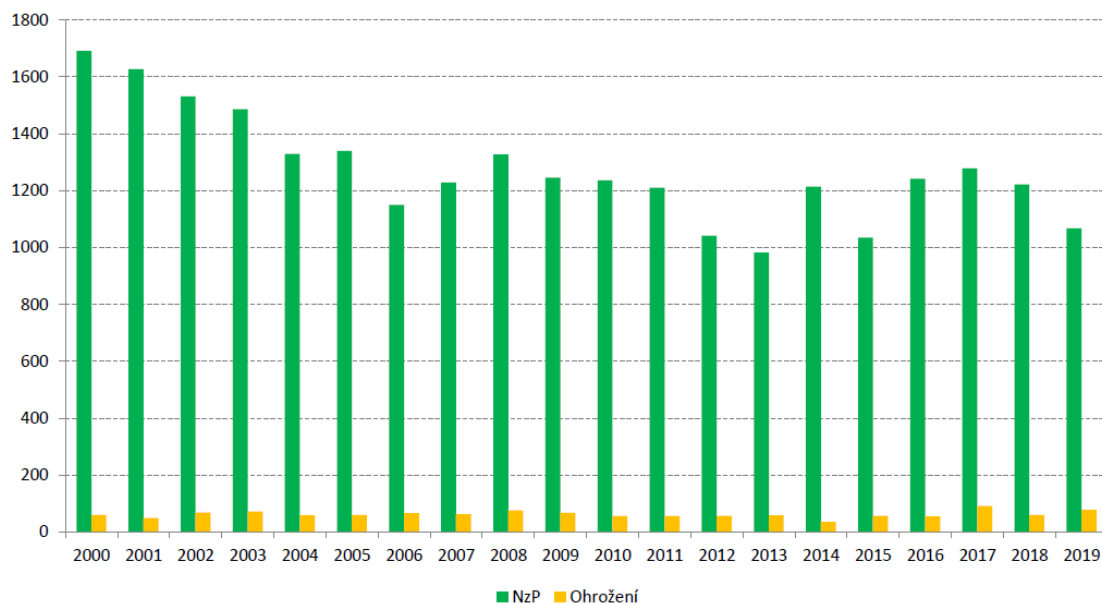
3.1 Profesionální onemocnění

V roce 2019 bylo v České republice u 951 pracovníků (476 žen a 475 mužů) hlášeno celkem 1145 profesionálních onemocnění, z toho bylo 1067 nemocí z povolání a 78 ohrožení nemocí z povolání. Incidence profesionálních onemocnění byla 24,2 případů na 100 tisíc zaměstnanců v civilním sektoru pojištěných nemocensky podle zákona č. 187/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Rozbor dat ukázal, že u 161 osob byla v průběhu roku hlášena více než jedna nemoc z povolání, ohrožení nemocí z povolání nebo jejich kombinace. Nejčastěji byla diagnostikována kombinace syndromu karpálního tunelu na pravé a levé ruce vzniklého při práci s přetěžováním končetin nebo při práci s vibrujícími nástroji.

Ve srovnání s rokem 2018 klesl v roce 2019 celkový počet hlášených profesionálních onemocnění o 137, tj. o 10,7 % případů. Incidence profesionálních onemocnění klesla o 3 případy na 100 tisíc pojištěnců.

Graf 3.1.1 Vývoj počtu hlášených případů nemocí z povolání a ohrožení nemocí z povolání v letech 2000–2019

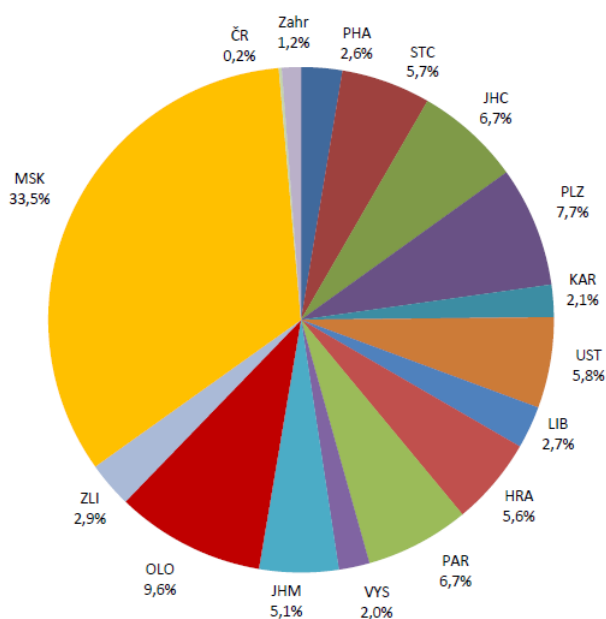
3.1.1. Nemoci z povolání

Nejvíce nemocí z povolání bylo diagnostikováno v Moravskoslezském kraji (celkem 357, tj. 33,5 % všech hlášených případů). Nejpočetnější kategorií hlášených nemocí z povolání v Moravskoslezském kraji představovala onemocnění způsobená fyzikálními faktory – celkem 230, tj. 43,6 % všech případů hlášených v rámci kapitoly II. seznamu nemocí z povolání. Šlo zejména o nemoci z přetěžování končetin (položky II.9 a II.10, celkem 119 případů) a o nemoci z vibrací (položky II.6–II.8, celkem 104 případů), dále o silikózu nebo pneumokoniózu uhloukopů způsobenou černouhelným prachem s obsahem volného krystalického oxidu křemičitého, včetně nádorového onemocnění plic (položky III.1 a III.12, celkem 65 případů), o přenosné a parazitární onemocnění s interhumánním přenosem (položky V.1 – celkem 37 případů, z toho evidenční kód V.1.34 – dávivý kašel se vyskytl až 27krát) a o nemoci kožní (položka IV.1 – celkem 17 případů). Ostatní nemoci se vyskytovaly méně často nebo ojedinelé.

V roce 2019 došlo ve třech krajích k nárůstu počtu hlášených nemocí z povolání o 2–11 případů, největší nárůst byl v Karlovarském kraji. V dalších krajích byl zaznamenán pokles o 1 až 57 případů, největší pokles byl v kraji Plzeňském. U 13 pracovníků vznikla nemoc z povolání při práci v zahraničí, u dvou osob na území více krajů.

V roce 2019 nejčastěji onemocněli pracovníci v odvětví ekonomické činnosti „výroba motorových vozidel, přívesů a návěsů“ (CZ NACE C29) se 130 případy. V sestupném pořadí následovala odvětví „zdravotní péče“ (CZ NACE Q86) se 120 hlášenými případy a odvětví „těžba a úprava černého a hnědého uhlí“ (CZ NACE B05) se 100 případy. V dalších odvětvích ekonomických činností byl počet hlášených nemocí z povolání v rozmezí 1–95 případů.

Graf 3.1.1.1 Struktura nemocí z povolání v roce 2019 podle krajů vzniku

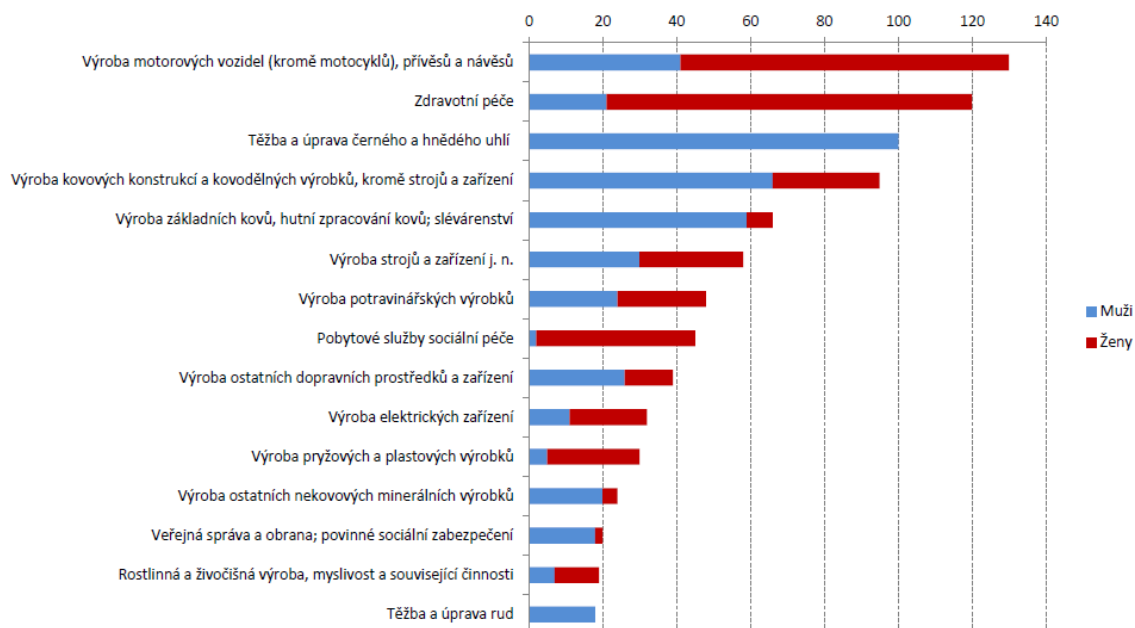
U pracovníků při výrobě motorových vozidel převažovala onemocnění z přetěžování končetin (86 případů), dále profesionální dermatózy (20 případů), alergická onemocnění dýchacích cest a plic (celkem 11 případů) a nemoci z vibrací (celkem 11 případů). Dále vznikla jedna akutní inhalační intoxikace kyselinou chromovou a jedna svářečská plíce.

V odvětví ekonomické činnosti „zdravotní péče“ převažovala přenosná a parazitární onemocnění (celkem 104 případů, z toho scabies 44krát a dáivý kašel 32krát). Jiná profesionální onemocnění zde byla zjišťována méně často – profesionální dermatózy 10krát, nemoci z přetěžování končetin 6krát (z toho syndrom karpálního tunelu, rhizartróza a epikondylitida po dvou případech).

Při těžbě a úpravě černého a hnědého uhlí dominovaly zejména nemoci způsobené černouhelným prachem s obsahem volného krystalického oxidu křemičitého, včetně nádorových onemocnění plic (celkem 64 případů), dále onemocnění z vibrací (24 případů), onemocnění z přetěžování končetin (11 případů) a jedna kontaktní alergická dermatitida z čisticích prostředků.

Nejčastěji onemocněli pracovníci zařazení podle klasifikace zaměstnání CZ-ISCO do hlavní třídy č. 8 s názvem „Obsluha strojů a zařízení, montéři“ (celkem 421, tj. 39,5 % případů) a do hlavní třídy č. 7 s názvem „Řemeslníci a opraváři“ (celkem 320, tj. 30 % případů). V obou těchto hlavních třídách se nejčastěji vyskytovala onemocnění způsobená fyzikálními faktory (celkem 235 ve třídě 8 a 204 případů ve třídě 7).

Graf 3.1.1.2 Odvětví ekonomické činnosti s nejvyšším počtem hlášených případů nemocí z povolání v roce 2019

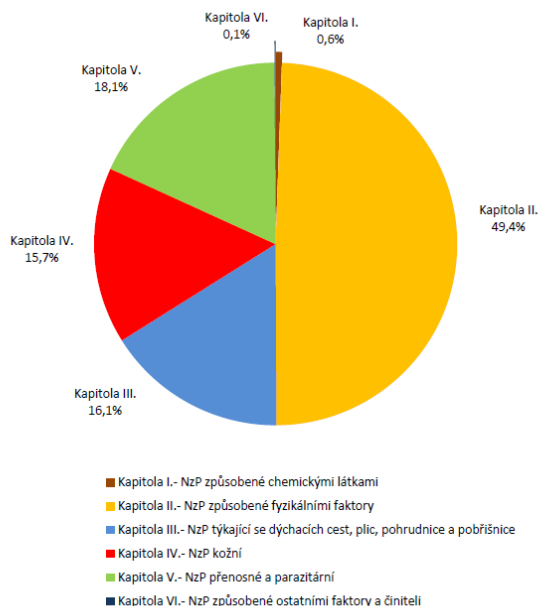
Podle kategorizace předmětné práce zaměstnavatelem vzniklo nejvíce nemocí z povolání u pracovníků při práci nerizikové, zařazené do kategorie 1 a 2 – celkem 477, tj. 44,7 % onemocnění. Při práci zařazené zaměstnavatelem do rizikové kategorie 2R až 4 vzniklo celkem 480, tj. 45 % případů. U 110, tj. 10,3 % případů nebyla kategorizace práce zaměstnavatelem dosud provedena nebo se práce nekategorizuje.

Podle hygienických posudků vypracovaných Krajskými hygienickými stanicemi (KHS) nebo Státním úřadem pro jadernou bezpečnost (SÚJB) vzniklo při pracích, které byly šetřeny a následně zařazené do rizikové kategorie 2R až 4, celkem 677, tj. 63,5 % nemocí z povolání. Při nerizikových pracích zařazených do kategorie 1 nebo 2 vzniklo celkem 318, tj. 29,8 % nemocí z povolání. V 72, tj. 6,7 % případech se KHS nemohla v době šetření ke kategorizaci práce spolehlivě vyjádřit, nebo se práce nekategorizuje.

Při pracích, které byly kategorizovány zaměstnavatelem jako nerizikové, vznikaly zejména nemoci přenosné a parazitární (136 případů), nemoci kožní (114 případů), alergické nemoci plic a horních cest dýchacích (celkem 38 případů), u nichž dopředu nelze možnost onemocnění předvídat, protože se zde uplatňuje také individuální vnímavost jednotlivých osob.

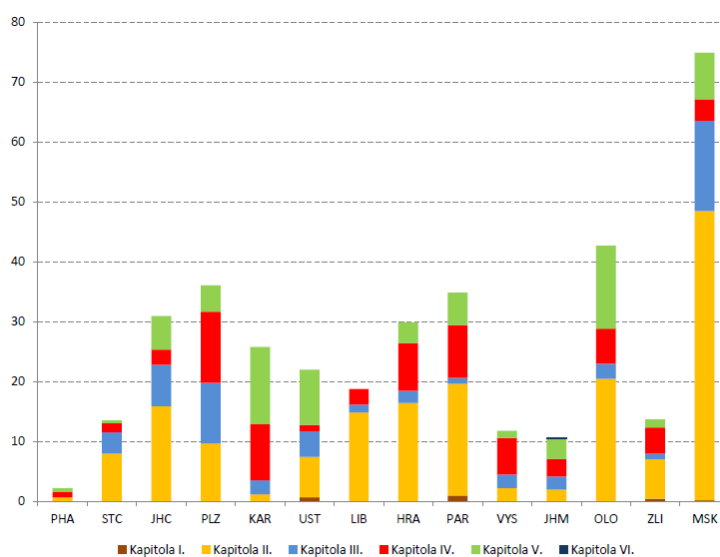
Problémem nadále zůstávají nemoci z povolání, které vznikly v důsledku působení fyzikálních faktorů (hluk, vibrace a přetěžování končetin) u prací původně zaměstnavatelem zařazených do nerizikových kategorií 1 či 2 (celkem 184 případů). Protože v rámci šetření nemoci z povolání bylo KHS ověřeno, že podmínky vzniku nemoci z povolání byly splněny, znamená to, že u těchto případů byla původní kategorizace prací provedena zaměstnavatelem chybně.

Graf 3.1.1.3 Struktura nemocí z povolání v roce 2019 podle kapitol seznamu nemocí z povolání

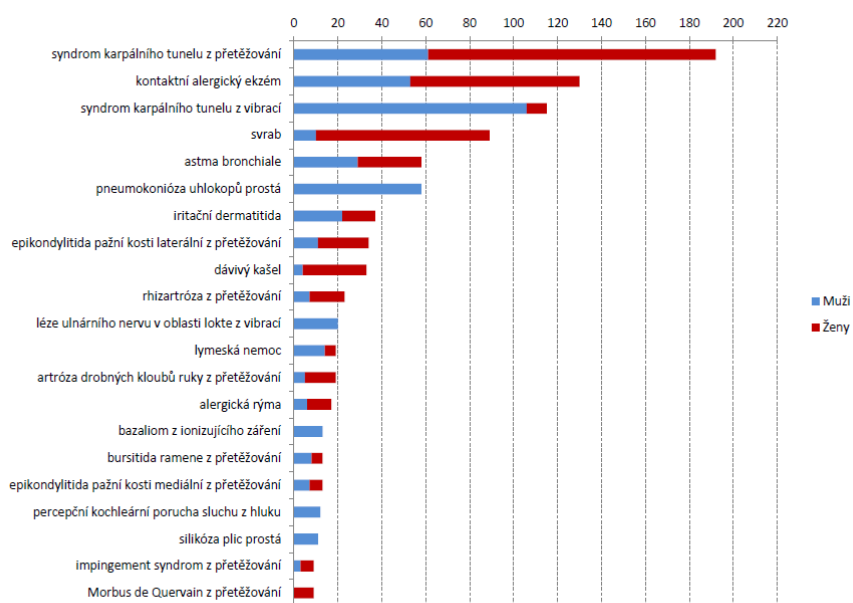

Nejvíce nemocí z povolání bylo vyvoláno působením fyzikálních faktorů (kapitola II – celkem 527 případů). V sestupném pořadí následovaly nemoci přenosné a parazitární (kapitola V – celkem 193 případů), nemoci týkající se dýchacích cest, plic, pohrudnice a pobřišnice (kapitola III – celkem 172 případů), nemoci kožní (kapitola IV – celkem 168 případů), nemoci způsobené chemickými látkami (kapitola I – celkem 6 případů) a nemoci způsobené ostatními faktory a činiteli (kapitola VI – jeden případ).

Graf 3.1.1.4 Incidence nemocí z povolání podle kapitol seznamu nemocí z povolání na 100 tisíc pojištěnců v krajích ČR

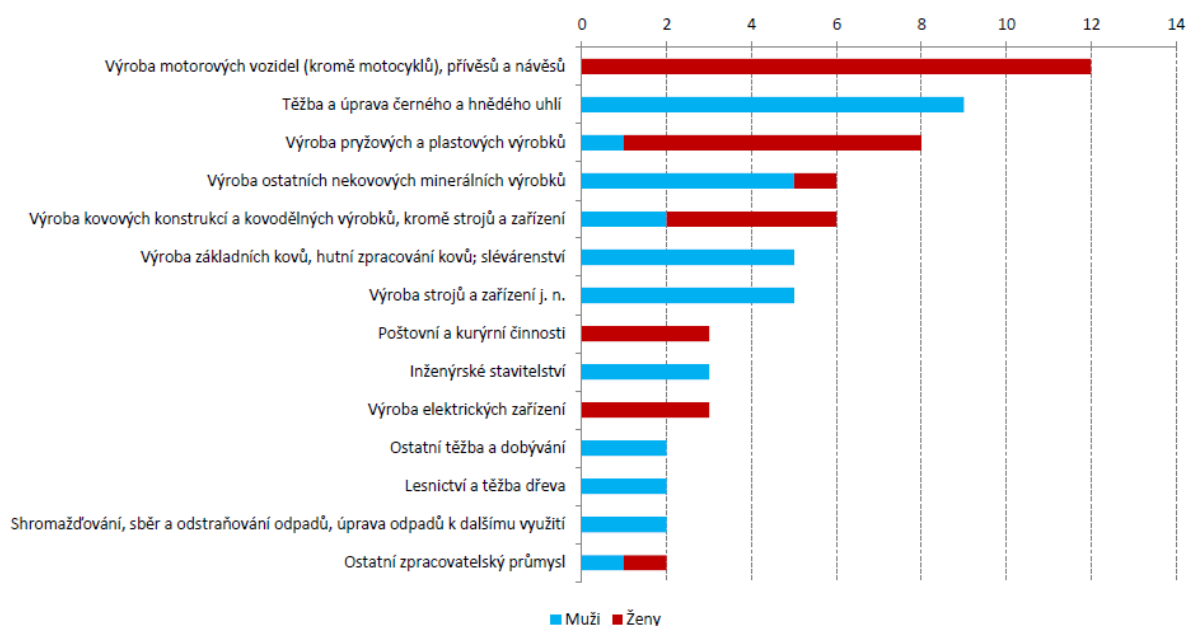
Graf 3.1.1.5 Nejčastější diagnózy nemocí z povolání v roce 2019

3.2 Ohrožení nemocí z povolání

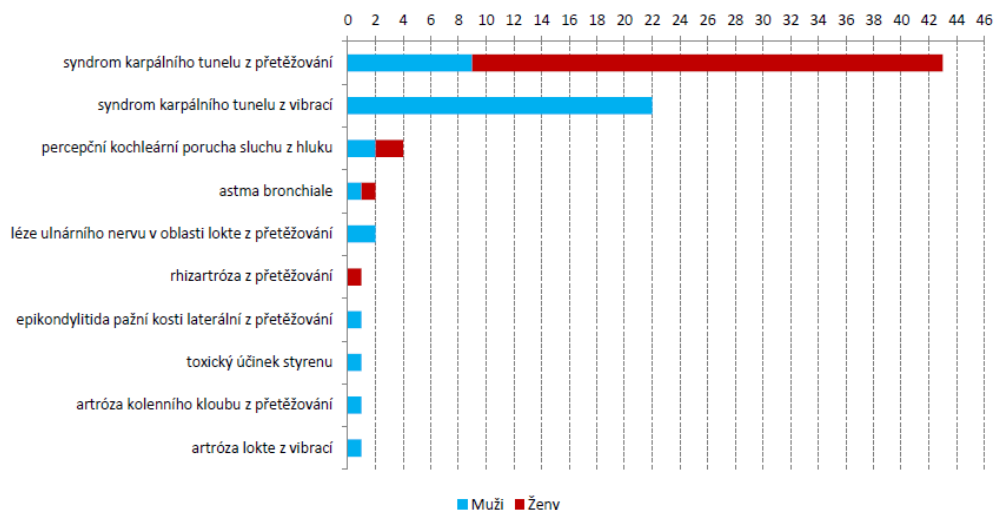
V roce 2019 bylo u 68 pracovníků (34 žen a 34 mužů) hlášeno celkem 78 případů ohrožení nemocí z povolání. Nejvíce případů ohrožení nemocí z povolání bylo hlášeno z kraje Moravskoslezského a Ústeckého (20 a 13, tj. 25,6 % a 16,7 % případů). Postiženi byli především pracovníci „výroby motorových vozidel, přívěsů a návěsů“ (CZ NACE C29 celkem 12, tj. 15,4 % případů).

Graf 3.2.1 CZ NACE s nejvyšším počtem hlášených případů ohrožení nemocí z povolání

Nejčastěji bylo diagnostikováno ohrožení nemocí z povolání poškozením periferních nervů z dlouhodobé nadměrné jednostranné zátěže končetin (položka II.10 celkem 45, tj. 57,7 % případů) a ohrožení poškozením periferních nervů z vibrací (položka II.7 celkem 22, tj. 28,2 % případů). V rámci těchto dvou položek byl lehký syndrom karpálního tunelu diagnostikován v 65 případech a léze loketního nervu v oblasti lokte dvakrát.

Graf 3.2.2 Diagnózy hlášených případů ohrožení nemocí z povolání

Ohrožení nemocí z povolání bylo nejčastěji diagnostikováno u pracovníků zařazených podle Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO) do hlavní třídy č. 8 s názvem „Obsluha strojů a zařízení, montéři“ (39, tj. 50 % případů) a do hlavní třídy č. 7 s názvem „Řemeslníci a opraváři“ (21, tj. 26,9 % případů).

Nejvíce případů ohrožení nemocí z povolání vzniklo u pracovníků při práci zařazené zaměstnavatelem do rizikové kategorie 2R až 4 (celkem 52, tj. 66,7 % případů). V nerizikových kategoriích 1 a 2 vzniklo celkem 26, tj. 33,3 % případů.

Podle hygienických posudků vypracovaných KHS vzniklo při pracích, které byly šetřeny a následně zařazené do rizikové kategorie 2R až 4, celkem 74, tj. 94,9 % ohrožení nemocí z povolání. V nerizikových kategoriích 1 a 2 vznikly 4, tj. 5,1 % případů.

I zde problémem zůstávají případy ohrožení nemocí z povolání, které vznikly v důsledku působení hluku, vibrací nebo přetěžování končetin u prací původně zaměstnavatelem zařazených do nerizikových kategorií 1 a 2. Protože v rámci šetření nemoci z povolání KHS ověřila, že podmínky vzniku ohrožení nemoci z povolání byly splněny, znamená to, že u těchto 25 případů byla původní kategorizace prací provedena zaměstnavatelem chybně.

3.1.3 Závěr

V roce 2019 byl v České republice ve srovnání s předchozím rokem zaznamenán pokles v počtu hlášených profesionálních onemocnění o 10,7 % případů. Nejvíce ohroženými pracovníky byli i v tomto roce pracovníci při výrobě motorových vozidel.

Nejvýraznější pokles (o 20,2 % případů) byl zaznamenán u nemocí způsobených fyzikálními faktory. U syndromu karpálního tunelu z přetěžování končetin byl pokles až o 84 hlášených případů. Naopak nárůst o 26,1 % případů byl zaznamenán u přenosných a parazitárních onemocnění. Vzrostl zejména výskyt případů u dávivého kašle, což je přičítáno selhání účinnosti očkovací látky.

Nové nemoci z povolání, které byly do seznamu nemocí z povolání zařazeny od 1. 7. 2011 a od 1. 1. 2015 navýšily celkový počet hlášených onemocnění v roce 2019 pouze o 7 případů. Rakovina ovaria způsobená azbestem nebyla dosud do Národního registru nemocí z povolání hlášena. Také chronická obstrukční plicní nemoc z černouhelného prachu vznikla od roku 2011 pouze 3krát. Rakovina sliznice nosní nebo vedlejších dutin nosních z dřevěného prachu se diagnostikovala jako nemoc z povolání od roku 1996, kdy byla zařazena do Seznamu nemocí z povolání, pouze jednou.

Pouhé dva případy exogenní alergické alveolitidy hlášené v roce 2019, i nízké počty dalších alergických onemocnění dýchacích cest a plic, svědčí o tom, že se na tato onemocnění při vyšetřování pacientů včas nemyslí, protože na Střediska nemocí z povolání často přicházejí až v době, kdy již je objektivizace onemocnění i pracovní expozice obtížná.

Praxe také ukazuje, že počty hlášených nemocí z přetěžování končetin a nemocí z vibrací jsou podhodnoceny. Pacienti často přicházejí na Střediska nemocí z povolání až po provedených operačních zákrocích, aniž by byli před operací řádně vyšetřeni elektromyograficky, resp. třífázovou scintigrafií loktů, takže v pooperační době u nich profesionální onemocnění již pro nesplnění klinických kritérií není možno uznat.

Dosud se také nepodařilo prosadit, aby do Seznamu nemocí z povolání bylo zařazeno onemocnění bederní páteře z těžké fyzické práce, i když většina zemí Evropské unie již toto onemocnění hlásí a odškodňuje. Protože navržená kritéria pro uznání klinického stupně onemocnění i pro průkaz expozice byla nastavena velmi přísně, ani zde nepředpokládáme, že by po zařazení tohoto onemocnění do Seznamu nemocí z povolání došlo výraznému navýšení počtů hlášených případů. Přitom by to mělo významný preventivní efekt, který by vedl ke snížení těchto onemocnění.

Další informace týkající se rozboru nemocí z povolání jsou k dispozici na požádání v registru nemocí z povolání na adrese registrnzp@szu.cz.